

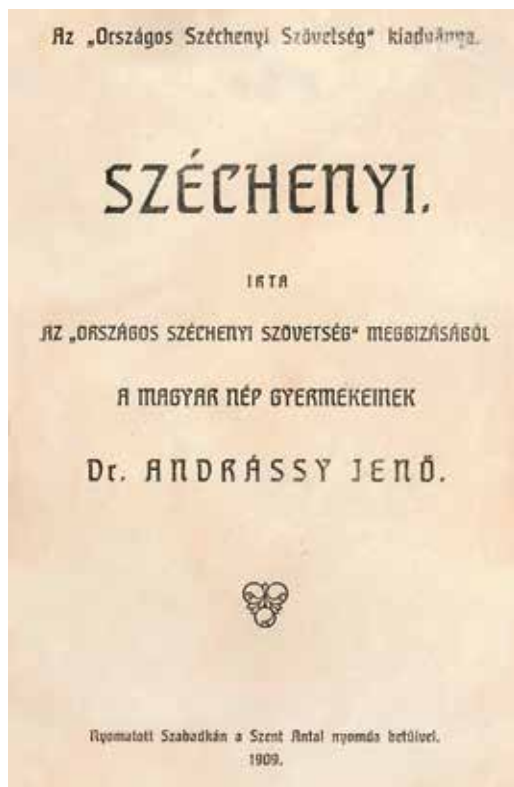
Vidéki szecessziós könyvművészet

HARMADIK „CSOKOR”

Kis Krisztián Bálint

Ez alkalommal tíz szecessziós, virágdíszítésbe borult rendhagyó helyi kötet tárja fel homályba merült nyomdászának, könyvkötőjének gyakran meghökkentő szakmai (együtt)működését, csaknem teljesen elfeledett szerzőjének tevékenységét, és a mindannyiuk együttes munkájával teremtett mű tartalmi és esztétikai értékeit. Valamennyi ismertetett kötet és kötés garantáltan vidéki mesteremberek keze munkája. Az előző válogatásokhoz hasonlóan a javarészt ritkaságszámba menő kiadványok rendre a szerző gyűjteményéből származnak.

Szabadka. A Dél-Alföldön települt nagyváros – stílszerű jelzővel élve a „szecessziós város” – első nyomdása a szakmai dinasztiaalapító Bittermann Károly volt 1844-től. Az ezt követő fél évszázad folyamán további négy nyomda létesült a városban. A település 1895-ben közel 73 ezer lakos mellett öt nyomdával volt fölszerelve. Ugyanilyen nyomdászammal ekkor további hét település rendelkezett. 1909-ben az akkor két éve működő Szent Antal Nyomda „betűivel” jelent meg az Országos Széchenyi Szövetség kiadásában és megbízásából dr. Andrássy Jenő *Széchenyi* című munkája. A 63 számozott oldalnyi főszövegen felül XIII oldalnyi függelék található. A címlapon szereplő „a magyar nép gyermekeinek” szöveg ajánlás megtevesztő: az előszóba kerül, hogy nem ifjúsági vagy gyermekirodalomról van szó, hanem a szerző művét „a magyar gazdálkodónak, iparosnak” szánta. Az előszón kívül 13 fejezetet találunk, mindegyik fejezetkezdő oldal fejléceiben teljes sort kitöltő stilizált virágmintával. Itt tömött rózsák változatos formában fordulnak elő: hármásával, alapon vagy egyik csúcshöz álló háromszögű elrendezésben, valamint négyes csoportokba rendezve négyzetes vagy rombuszos formában. Egy fejléceben balról és jobbról jövő szárazon fölfelé és lefelé álló növénylevelek sorakoznak, a

középpontban rombuszba foglalt, felülről ábrázolt kinyílt rózsával. További levéldíszítések is több megoldással fordulnak elő. Minden fejezet változatos, apróbb, középre igazított leveles vagy virágdíszrel zárul. Mindezekon kívül hét kép gazdagítja a kötetet, melyek egy-egy lapot kétharmad arányban töltenek ki. A függelékben Széchenyi „imái” és Arany János: Széchenyi emlékezete című verse kaptak helyet. Érdekes, hogy a nyomtatás Szabadkán zajlott, míg a fűzött, barna színű egészsváson kötés előtábláján szegedi vonatkozást találunk. A kötéstábla mind szövegében, mind megformálásban eltér a címlaptól. Itt a szerző titulusa és családneve szerepel, alatta három sorban, teljesen más tí-

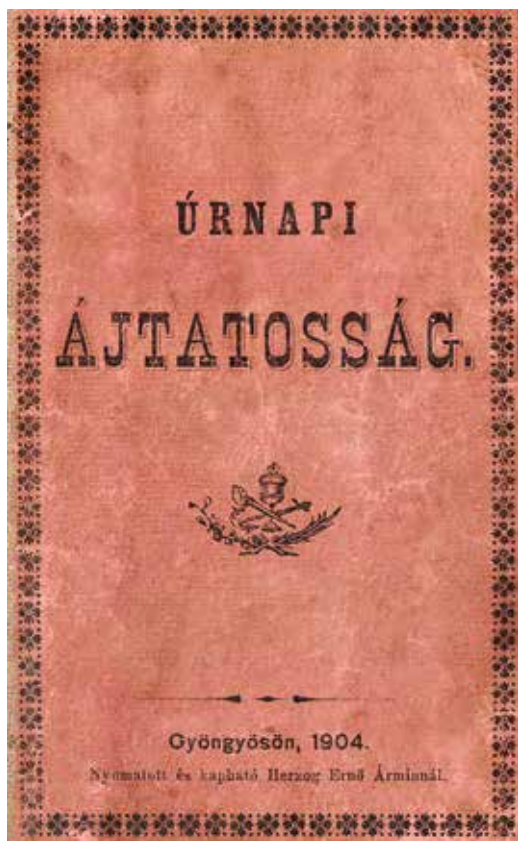
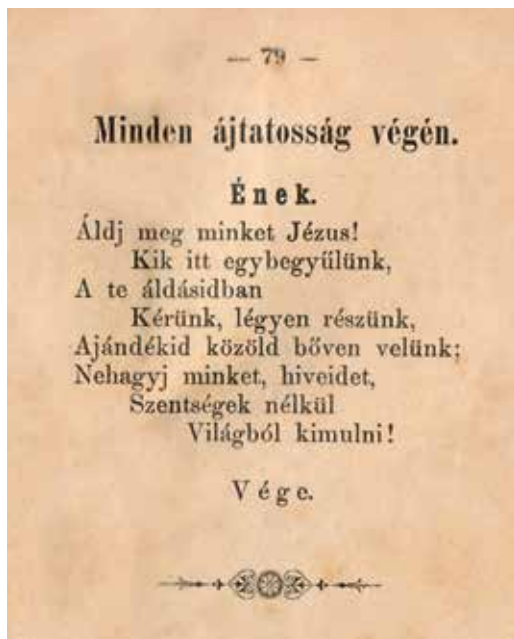
pusú aranybetűkkel szedve a következő cím: *A legnagyobb magyar, Széchenyi István* – apróbb ékítményekkel. A kiadó és minden bizonnyal egy személyben a könyvkötő is a szegedi Alth Lajos (1871–1945) könyv- és papírkereskedő. Nem tudjuk, hogy eleve így szólt a megrendelés, vagy Alth volt a kezdeményező az eltérő kialakítású kötetstáblával, melyre fölkerült ugyancsak aranszínű növényi díszítés is: három egybefüggő szár végén három-három szív alakú, ékkel díszített virág.

Szatmár(németi). Az északkeleten fekvő Szatmár vármegye székhelyén az első nyomdát a forradalom évében, 1848-ban állították föl. A következő közel fél évszázad folyamán hat újabb helyi nyomda létesült. Érdekesség, hogy a kiadványok címlapján, illetve az impresszumban általában csak Szatmár nyomdahely szerepel. A városnak 1895-ben több mint húszezer lakosa és négy nyomdája volt egyszerre. Ekkor további 11 településnek volt ugyanilyen nyomdaszáma. Nemes András 1906-tól működő nyomdája a következő évben nyomtatta az Árpád-házi *Szent Erzsébet karácsonya* című színdarabot. Az egyházi misztériumjátékoknak már évszázados hagyományai voltak hazánkban. A 36 oldal terjedelmű kiadvány fűzött és ragasztott kartonált kötetet kapott, sarkai lekerekítettek. A borító esztétikai kialakítása a hagyományos egyházi-irodalmi tartalomhoz képest igazán formabontó, szembetűnően modern – láthatóan erőt sugárzó, sajátosan szecessziós. A borítót döntően a változatos négyszögekből álló keret uralja. A keret vastagabb alsó és felső részét bal és jobb oldalon két oszlopszerű, ugyancsak összetett díszítmény tartja össze. A keretben kilenc sorban, háromféle betűtípussal, különböző betűméretben kap-

tak helyet a szerzői és nyomdai adatok. Ebből három sort a főcím és a műnem megjelölésére szolgáló alcím foglal el, majd a szerző neve alatt föltüntetették a kiadvány árát is, alatta és fölötte ugyanolyan könyvdísz látható. Legalul, a legkisebb betűméretből szedve három sorban helyezkedik el a kiadási hely, a nyomda neve és a megjelenés évszáma. A címlap kialakítása eltérő – nincs keret és az ármegjelölés is kimarad, az írói és nyomdai adatok között középre igazítva egy stilizált virágdísz látható. Az „Üdv az olvasónak!” című bevezető sorok után – ugyancsak középre igazítva – egy nyíló tavrözsa ékeskedik. A szereplők felsorolása után, valamint a színmű végén is van egy-egy szerény, középre igazított könyvdísz. A dévai származású szerző, Tóth József (1869–1924) katolikus hitszónok, hitoktató, szentszéki tanácsos, egyházi író és költő volt. Pont misztériumjátékának megjelenési évétől egészen 1918-ig a szatmárnémeti tanítóképző intézet tanára volt, majd 1920-tól egyházjogot tanított az ugyancsak helyi papnevelő intézetben.

Gyöngyös. A Heves vármegyei városban a helyi nyomdászat gyökerei 1866-ig nyúlnak vissza. Az első nyomdász közel fél évtizeden át a törökszentmiklósi születésű Cherrier János volt, akinek a nevéhez más településeken is csupa nyomdaipari elsőség kötődik. A következő három évtizedben legalább hat további nyomdász működésére vannak adataink Gyöngyösön, beleértve a Szabadka kapcsán említett, szerteágazó Bittermann-nyomdászfamilia időrendben másodiknak számító helyi nyomtatóüzemét is. A településen 1895-ben valamivel több mint 16 ezer lakossal és szintén négy egyszerre működő nyomdával számolhatunk. A város két-ségkívül leghosszabb életű és legtermékenyebbek megismert nyomdája Herzog Ernő Ármin nyomdaipari vállalkozása, mely 1874 és 1944 között működött. Innen ismerjük az Úrnapi ájtatosság című, szerény terjedelmű egyházi művet. A kötetke 1904-ben jelent meg barnásnarancsos színű merített, vízjeles papírkötésben, 79 oldal terjedelemben. A kiadványban a szer-

ző neve nem szerepel. A borítón egységes, négyzirmú virágokból álló minta alkot keretet. Ezen belül négy sorban különféle betűtípussal találkozhatunk: a cím két szavát külön sorban különböző betűtípusból szedték, alatta katolikus egyházi jelképek, legalul – kis díszítéssel elválasztva – a kiadási adatok kaptak helyet – külön sorban a megjelenés helyével, évével, illetve a nyomdai és könyvkereskedelmi adatokkal. A kötet belső lapjain is változatosan használták a betűtípusokat, betűméreteket és -formátumokat. A kiadványban egyetlen iniciálé szerepel, közvetlenül az előszó alatt. Összesen 11 további könyvdíszsel találkozhatunk, melyek az egyes egyházi szövegrészeket választják el. Közöttük kettő ugyanolyan: két-két szembefordított nővényi fonat, indákkal és levelekkel. Háromféle változatban is előfordul egy hosszanti díszítés, melynek középpontjában egy ugyanolyan nyolcszirmú virág szerepel, három esetben tőle balra és jobbra levelekkel és lándzsaszerű záródással. Ugyanez a szembefordított levéldíszítés – virág nélkül – szintén háromszor fordul elő. A lándzsás végződés minden esetben megvan.

Nagykanizsa. A dél-dunántúli település, Zala vármegye legnépesebb korabeli városa 1895-ben ugyancsak húszezer fölötti lélekszámmal és négy egyszerre működő nyomdával képviselteti

magát. Hivatalos engedéllyel 1850-ben létesült itt nyomda, mégpedig Markbreiter Jakab vezetésével. 1895-ig további nyolc helyi nyomdásszal számolhatunk. Közülük Fischel Fülöp egy személyben könyvkereskedő 1863-ban kezdte tevékenységét. Itt jelent meg évszámjelölés nélkül, de minden bizonnyal 1901-ben, a tartalomjegyzéket nem számítva 371 oldalon, aranyozott és lekerekített lapélekkel Molnár Mária remekbe szabott kis vallási kötete. A *Lelki béke* című mű alcíme: *Elmélkedések, fohászok és imák protestáns nők számára*. Az aranykereten belül alig látható

alakú virággal vagy természettel, a jobb oldali kétharmad részben liliumvégződésű kereszt, a metszéspontnál négy ék alakú dísszel. A jobb oldali sarkokon átlóban is pontdíszítés van. A kötés gerincén összesen négy díszítőcsík fut – két-két aranynyomatú vonal között vaknyomású álló oszlopokkal –, a felső két csík között a rövid főcímmel. Minden oldal azonos, vörös színű, körből induló stilizált növényi szárakból és levelekből álló szegélydíszít kapott – alul az oldalszámozás mellett elegánsan lefelé hajlanak az ágak. Vala-

halványrózsaszín háttéren a két színnyomatú – vörös- és kékszínű betűkből szedett – címlapról csupán azt tudjuk meg, hogy Fischel Fülöp volt a könyvkiadó. Továbblapozva, a címlap verzóján már ezt is megtaláljuk: az egyházi munka az ő könyvnyomdájában készült. A kötéstábla belső oldalán, a bal felső sarokban pedig a sokrétű vállalkozó könyvkötészete szerepel. A könyvcsatl ékes egészbor kötés előtáblája függőlegesen, aranszínű pontokkal 1:2 arányban osztott – a bal oldali harmadban leveles szár végén öt, kör

mennyi fő- és alcím önálló címlapot kapott, a következő lapon nagyméretű, száras, leveles és virágos – általában fekete, két esetben vörös színnyomatú – iniciáléval. A köszöntő sorokat Antal Gábor (1843–1914) dunántúli református püspök írta. Az 1886-ban Győrött született, tragikus sorsú szerző, Molnár Mária 1927-től misszionárius volt, aki egészségügyi és oktatási teendőket is magára vállalt a melanéziai pápuák között. A csendes-óceáni Manusz-szigetet megszálló japánok 1943-ban több misszionárius társával együtt egy hadihajóra hurcolták, ahol agyonlőtték őket, majd a tengerbe vetették holttestüket.

Miskolc. Az első helyi nyomdát a debreceni városi nyomda egykori provizora, Szigethy Mihály állította föl az 1810-es évek elején. A következő mintegy nyolc évtizedben közel tucatnyi helyi nyomdász működésére vannak adataink. 1895-ben a több mint harmincezer lakosú nagyváros, a korabeli Borsod vármegye székhelye három nyomdával volt fölszerelve. Ugyanilyen nyomdászammal ekkor további 22 település büszkélkedhetett. A Dunán-inneni és a dunántúli könyves szakemberek együttműködésének kézzelfogható, műves alkotása az az elbeszéléskötet, melynek nyomdai munkálatai Miskolcon zajlottak, köteteseti megformálását pedig dunántúli alkotó vállalta magára. A közös vállalkozás, Szelenyi és Társa Könyvnyomdája 1897-ben kezdte működését. Az itt 1901-ben nyomtatott, 225 számozott oldal terjedelmű *Szemelvények* című kötet írója és összeállítója a kötéstáblán egyszerűen csak Enderszegi J. – a teljesen más kialakítású, egyetlen apró könyvdíszet tartalmazó címlapon pedig teljes terjedelmében is kiírva: „hodosi Bende Andorné enderszegi és csáfordi Ber'se-

nyi Jolán”. A könyvben 19 hosszabb-rövidebb írás szerepel. A főszöveget egységes, talpas betűtípusból szedték, viszont minden fejezetkezés pazar összképet nyújt: a fejlécben különféle szimmetrikus növényi kompozícióval, szecessziós betűtípusból szedett fejezetcímmel és általában szövegkezdő, növényi indás iniciáléval. A kiadás gondosságát mutatja, hogy a tartalomjegyzék előtti oldalak kaptak helyet az „Értelem-zavaró sajtó-hibák”. A kötés igazi műretek, esztétikusan jelezve és egyúttal kiemelve, hogy

illusztrátora a veszprémi (Berzsenyi Gusztávné) Kőrössy Paula, aki férjezett neve okán valószínűleg a szerző rokona volt. A világosszürke egészvászon kötésen a díszítések és a szövegek színe középkék. A hátsó táblán legalul, apró betűvel szedve szerepel a nyomda és a nyomtatás helye is. A gerincen a szerző rövidített neve és a mű címe között négyágú apró dísz van, a szövegtől balra és jobbra láncszerű díszeket helyeztek el. Az előtábla összetett, mégis harmonikus képet nyújt. A felső harmadban külön-külön sorban, egy leveles virágdíszsel elválasztva kapott helyet a szerző neve és nagyobb betűvel szedve a cím. A cím fölött elhelyezett dísz, a sarkain leveles inda felülről, az ugyanilyen, de két osztatú, alulról induló és nagyobb leveles indák pedig alulról majdnem teljes keretet alkotnak. Az alsó harmadban a két részre osztott tér közepein egy-egy nyolcszirmú virág ékeskedik. Középen egy összetett díszítésű, oszlopszerű ékítmény kapott helyet, bal és jobb oldalon szőlőkacshoz hasonló végződésű, középen pedig ötágú stilizált virágdíszsel.

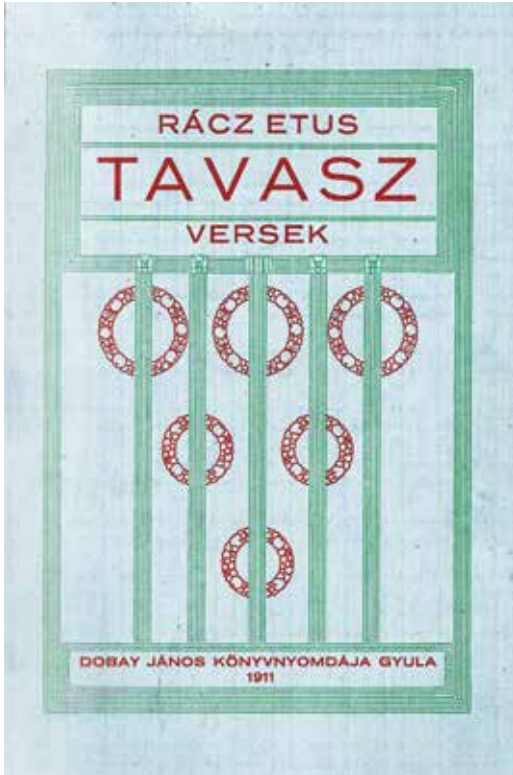
Makó. A nagyalföldi korabeli Csanád vármegye székhelyének első nyomdája 1864-től Gaál László volt – nyomdája egyúttal a leghosszabb életű is, mely több korszakváltást is megélve az államosításig működött. A „hagyma fővárosa” 1895-ben közel 33 ezer lakost és két egyszerre működő nyomdát számlált. Ebben az évben országos szinten kereken ötven ugyanilyen nyomdászammal rendelkező település volt. A makói Vitéz Mihály kiadásában és könyvnyomdájában jelent meg 1899-ben a norvég Jonas Lie *Az elkárhozott* című regénye, Balla Ferenc fordításában. A 162 számozott oldalnyi szöveget mind egységes, talpas betűtípusból szedték, mindenféle könyvdísz nélkül, maga a címlap is egyszerű kialakítású. Az elülső védőlap tartalmazza „A nagyvilágból” című sorozat immár virág- és egyéb díszítésekkel gazdagon ellátott ismertetőjét – jelen mű a második évfolyam második kötete. A válogatásba a kötet pazar kötése miatt került be, mely a szegedi Schulhof Károly könyvkötőmester keze munkáját dicséri. A sötétbarna színű egészvászon kötésen a szöveges részek és a díszítések mind fekete színűek, kivéve a vaknyomással a hátsó táblán szereplő könyvkötőjelölést. A kötésen háromféle betűtípussal találkozhatunk. Az előtábla kettős keretet kapott: a külső keret egy vastagabb és egy vékony egyenes vonalból áll, a belső keret növényi száraz és levelek szim-

metrikus kompozíciója. A külső keret felső sarkaiba egy-egy négyszirmú bibés virág került, az alsó kettőbe két-két leveles száron lefelé konyuló bimbó. A tábla első és második harmadának alsó részén ugyanolyan, pontokból és váltogatva rombuszba foglalt nyolcszirmú virágokból és szimmetrikusan elhelyezett, háromszirmú liliomokból álló széles díszítőcsík fut. A csík fönt a belső keret alatt megy, lent a táblát vízszintesen teljesen kitölti, mértani közepén többszörösen keretezett rombuszba foglalt ellipszisben természeti képpel: két leveles faággal, az alsón két madárral. A rombusz sarkait öt-öt, félkörbe rendezett virágszirom vagy levél tölti ki. A hátsó kötéstáblán ugyancsak két hosszanti díszítőcsík fut, majdnem végig, oszlopfőszerű záró résszel. A csíkok felső és alsó részén ezúttal négyzetek futnak, középen körrel keretezett, 12 szirmú kinyílt virágok és ugyancsak liliomdíszek váltják egymást. A tábla mértani közepét nyolcszirmú kinyílt virág tölti ki, szőlőkacsszerű szárákkal, köztük pontokkal. A skandináv szerző, Jonas Lie (1833–1908) műveiben a természet, a népi élet és a szociális viszonyok kaptak főszerepet.

Gyula. A korabeli Békés vármegye székhelye 1856-ban, Réthy Lipót nyomdász és kiadó tevékenységével vált nyomdásztelepüléssé. A következő évtizedekben bizonyíthatóan három nyomdász tevékenykedett itt. Az Alföld egyetlen épen maradt téglavárával büszkélkedő város 1895-ben közel húszezer lakost és szintén két egyszerre működő nyomdát számlált. Közülük leghosszabb életűnek és legtermékenyebbnek a Dobay János által 1860-ban alapított, egészen 1942-ig működő nyomda számított. Noha 1896-ban az alapító és egy személyben kiadó, sőt hajdani helyi polgármester meghalt, a vegyes vál-

lalkozást fia, Ferenc vitte tovább, a jól csengő és megbízható apa neve alatt. Itt jelent meg Rác Etus *TavasZ* című verseskötete 1911-ben, 120 számított oldal terjedelemben, merített, bordázott vízjeles papíron. A fűzött, ragasztott, kartonált kötés a legdíszesebb. A kartonált kötés szürkéskék alapon vörös és zöld színnyomatú. Hat vonalból

álló, sarkain lekerekített, zöld színű egyenesek alkotnak álló téglalap alakú külső keretet. Ebben felül további hat-hat lekerített vonalból álló belső, fekvő téglalap alakú keret látható, mely két-két vízszintes vonallal elválasztva, három sorban közli a szerző nevét, a kiadvány címét és a műnem megjelölését. Az alul lévő kisebb, ugyanúgy téglalap kialakítású belső keret két vonalból áll, és két sorban tartalmazza a nyomda nevét, a kiadás helyét, valamint a megjelenés évszámát. A külső keret többi részét összesen öt, ugyancsak hat vonalnyi vastagságú, zöldszínű álló oszlop tölti ki, a fenti belső keretben díszes oszlopfőkkel – a bal és jobb oldalon kettő-kettő ugyanolyan, stilizált virágmintás; a középső oszlopfő függőlegesen három részre osztott, a lekerekített álló tég-

lalapokban négy-négy ponttal. A szövegrészek és az oszlopok mögött három sorban elhelyezett – fölül három nagyobb, középen kettő és alul egy kisebb – gyümölcsös-leveles koszorú mindegyikének vörös a kontúrja. A címlap teljesen más megformálása, egyszerű, talp nélküli betűkből szedett, a változó méretű betűk variálása miatt mégis változatos és esztétikus összehatást kelt – a szerzői jelzet fölött és alatt elhelyezett egyszerű, tömör, fekete csillagdíszítéssel. Látványos a következő lapon a szerző nagyméretű, nyomtatott aláírása. A versek szedésére használt két-féle betűtípus láthatóan szecessziós. Az első költemény oldalának felső részén látható a kötet legnagyobb, szedéstükröt széltében teljesen kitöltő könyvdísz – jobb oldalt női alak, hajában és kezeiben virágfüzerek, a háttérben természeti kép – patakparttal, füves réttel és lombos fákkal. Minden vers után ugyanaz a parányi, hosszanti elrendezésű, szimmetrikus, középre igazított virágdíszítés található. A kötet az összesen 147 vers ábécérendbe szedett tartalomjegyzékével zárul.

Az 1891-ben született óvónő szerzőnek, akinek férjezett neve Zólya Mártonné volt, két évvel később ugyanitt jelent meg *Őszi verőfény* című verseskötete.

Karcag. A Nagykunság mint népi-történeti tájegység hagyományos székvárosa csak 1874-ben vagy a következő esztendőben vált nyomdahelyé Spitzer (későbbi nevén Szódi) Miksa nyomdász tevékenysége révén. A városban 1895-ben valamivel több mint 18 ezer lakos és két nyomda tevékenykedett egy időben. A hosszúra sikeredett „Nagy Lajos és Társai, Kertész és Simon Könyvnyomdája” elnevezés az 1912 és 1918 közötti időszakból ismert. Dr. Szentesi Tóth Kálmán, a jó emlékezetű karcagi polgármester *Költemények* című verseskötete itt jelent meg 1916-ban, merített, bordázott vízjeles papíron, 160 oldal terjedelemben. Az egészsvázson kötés elő- és hátsó táblája vaknyomásos keretet kapott. A gerincen és az előtáblán aranyszínű betűkbe foglalva a cím és a szerző neve áll – különböző betűtípusból szedve. Az előtábla közepén még

egy kis stilizált virágdísz is helyet kapott. A belső tartalmat egységes, talpas betűtípusból szedték. Figyelemre méltó az „Előszó féle” nemcsak címe, hanem keltezése miatt is: „Karczagon, a világháború 23-ik hónapjában.” Külön címlappal elválasztott három részben összesen 135 vers szerepel – öt esetben két-két költeménynek ugyanaz a címe. A versek változatos tartalmúak: van egy a kun kenyérről és vannak alkalmi versek, hazaszeretettel és mindennapi élettel foglalkozók. Minden költemény után találunk egy középre igazított könyvdísz – némelyik igen egyszerű: például két, vízszintesen és szimmetrikusan elhelyezett tölgylevél. Vannak nagyobb méretű, összetett illusztrációk is: változatos formában leveles ágak felett szálló vagy azokon pihenő madárral vagy madarakkal, vagy száras-leveles virág vége előtt szálló darázzsal vagy virágszáron álló lepkevel – szembevetendő ez utóbbi kettőnél, hogy következetesen a növényi szárazak mind lefelé konyulnak és ennek megfelelően a rovarok is „természetszerűen” állnak. Egy esetben az egyik ágas-madaras könyvdísz szó szerint a feje tetejére van állítva. További különféle levél- és egyéb apróbb könyvdíszek is előfordulnak – közülük figyelemre méltó a szó szerint is fekete

holló és egy „fehérfülű” cerkófmajom. A kötet a versek ábécérend szerint rendezett tartalomjegyzékével zárul. A jelen sorok írójának birtokában lévő példány egyediségét az adja, hogy a polgármester annak a szobrászművésznek ajánlotta, aki később róla mellszobrot mintázott, mely alkotás mind a mai napig a karcagi polgármesteri hivatal emeleti folyosóján áll. A dedikáció szövege: „Zsáki Császár János urnak kedves és tisztelt barátomnak emlékül.”

Beszterce. Erdély hajdani bányavárosa 18. századi nyomdahely. Első officináját 1760-ban Lehmann állította föl. A következő évszázad végéig további öt helyben dolgozó nyomdász tevékenységére vannak adataink. Beszterce-Naszód vármegye székhelye 1895-ben közel tízezer lakosnak és két nyomdának adott otthont. Közülük Botschar Tivadar nyomdája ekkor már 14 esztendeje működött. Kiadási év megjelölése nélkül itt nyomtatták Vásárhelyi János református lelkész *Képek Jéna és Bázal egyházi életéből* című művét. A kiadvány 49 oldal terjedelmű, kartonált kötésű, sarkai lekerekítettek. A protestáns mű kartonált kötése valóban puritán – a szükséges szerzői, cím- és nyomdai adatokon kívül tartalmazza a kiadvány árát –, két, középre igazított, szimmetrikus, szerény könyvdíszsel. A címlap is ugyanígy néz ki. A bevezetés után ugyanaz a nagyobbik szecsesziós dísz tűnik föl, mint a címlapon. A két jelentős protestáns település bemutatása külön-külön fejezetet kapott, egész lapos, nagybetűs, sarkain lekerekített, egyszerű kettős keretben elhelyezett címmel, a fejezetkezdő fejecsekben szedestűkröt vízszintesen kitöltően négy-négy leveles, száras, háromszirmú, jobbra dőlő liliommal. A jénai fejezet végén még volt elég hely egy középre igazított, bal oldalon virágbimbót, jobb oldalon levelet ábrázoló hosszanti kialakítású kisebb dísznek.

A rövid befejezés teljesen dísztelen. A szerző, Vásárhelyi János (1888–1960) teológiai tanulmányait 1910-ig Kolozsvárott folytatta, 1912-ben lett beszercei lelkipásztor. Berlinre, Weimarra, Strassburgra és Bázelyra is kiterjedő külföldi tanulmányútjait követően, 1936-ban az Erdélyi Református Egyházkerület püspökévé választották.

Rózsahegy. A felvidéki Liptó vármegye korabeli legnépesebb városa 1884-ben vált nyomdahelyllyé. 1895-ig, mire a lakosság szám megközelítette a hétezer főt, további egy helyi nyomdaipari vállalkozás működésére van adatunk – ekkor ez az egy nyomda működött a városban, a többi 116 vidéki településhez hasonlóan. A helyi Komor Testvérek Könyvnyomdája, mely képeslapkiadással is jelesen foglalkozott, 1907-ben kezdte meg 1913-ig tartó működését. Itt nyomtatták a fővárosi székhelyű Magyar Történelmi Társulat 1909. évi liptói vándorgyűlésére készült alkalmi kiadványát is. Ez nem más, mint dr. Horváth Károly tanár *Feöldy Doby Antal emlékezete* című

munkája, világos mohazöld, kartonált, tűzött és ragasztott kötésben. A kartonált kötés és a címlap szövegében nem, csak megformálásában tér el egymástól. A kartonált kötés fekete kerete vízszintesen és függőlegesen is többször tagolt, ami összesen hét részre osztja. A felső két keretrészben a cím foglal helyet: a név, majd alatta az „emlékezete” szó, jobb és bal oldalon hét-hét egyforma rövid egyenessel, hogy a téglalapos elrendezés illúziója teljes legyen. Ez alatt, az előző keretek vastagságával megegyező bal és jobb oldali függőleges sáv három részre osztja a teret, középen a vastagabb hasáb három sorban tartalmazza a szerzői adatokat. Alul – két vékonyabb vízszintes részre osztva – az esemény megnevezése szerepel. A szöveges részek színe vörös. A címlapon a keret egyszerűbb, mindössze öt részre osztja a szedés-tükröt. A 31 oldalas kis kötet rövid bevezető után ismerteti a „bámulatos szorgalmu és rendkívüli munkásságú genealógus és történettudós”, a közélet szorgos irodalmi munkása, Doby Antal

(1826–1908) életútját és tevékenységét. Ebből megtudhatjuk többek között azt is, hogy Tiszaúj-lakon saját költségén 1600 kötetből álló kölcsön-könyvtárat állított föl, melyet Szatmár, Bereg és Ugocsa vármegyék tanítói díjmentesen használhattak. Sajnos a könyvtár Doby házával együtt az 1869-es tiszai árvíznek esett áldozatul. A bevezetés és a másik két fejezetbe sűrített méltatás fejlécében különböző, nagyméretű stilizált virágkompozíciók adják a méltó megemlékezés látványelemeit. Ezek rendre kétsorosak, négy-négy pár ugyanolyan, tengelyesen szimmetrikus, stilizált virágmintával. A fejezetzáró oldalak alján két esetben ugyanaz az egysoros stilizált növényi szár és levél fut végig, az utolsó szövegoldal alján pedig a bevezetés fölötti részből ismert, de

csak egysornyi száras virágsor. Szembetűnő a könyvdíszek egyes darabjainak és a virágok szirmainak négyzetes, mégis elegánsan hajlított és ívelt vonalvezetésű kialakítása. A kartonált kötés hátuljának bal alsó sarkában négyzetekkel lezárt téglalap alakú kettős keretben kapott helyet a nyomdai jelzet.

IRODALOM

- Firtinger Károly: *A Magyar Állam Nyomdászati Történelmi Térképe*. Bp., 1896. Reprint kiadás. *Az 1851 és 1918 között működött magyarországi nyomdák és kiadók jegyzéke*. Összeállította: Markos Béla. Bp., 1960. Kézirat.
- Magyar életrajzi lexikon 1000–1990*. Javított, átdolgozott kiadás. Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes.
- Magyar írók élete és munkái*. Megindította: id. Szinnyei József. Új sorozat. I–XIX. kötet. Bp., 1990–2002.

állásbörze

Nyomdaipari **ÁLLÁSBÖRZE**

allas.pnyome.hu